

Zvolský a Zvolská proti České republice, rozsudek ze dne 12. 11. 2002

Stěžovatel: Zvolský a Zvolská

Žalovaný stát: Česká republika

Číslo stížnosti: 46129/99

Datum: 12.11.2002

Článek Úmluvy: čl. 25

čl. 27

čl. 41

čl. 44

čl. 6

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: občanskoprávní řízení, proporcionalita, prostor pro uvážení/margin of appreciation, spravedlivý proces, veřejný zájem, vlastnictví

Český právní řád: § 239 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

§ 8 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

DRUHÁ SEKCE

12. listopadu 2002

VĚC ZVOLSKÝ A ZVOLSKÁ

(Rozsudek ve věci Zvolský a Zvolská v. Česká republika)

Evropský soud pro lidská práva - Druhá sekce (dále jen „Soud“), zasedající jako senát, který tvořili soudci J.-P. Costa, předseda, A.B. Baka, Gaukur Jörundsson, K. Jungwiert, V. Butkevych, W. Thomassenová, M.Ugrekheldze a dále S. Dolléová, tajemnice sekce, na neveřejném zasedání dne 22. října 2002 vynesl uvedeného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ vznikl na základě stížnosti (č. 46129/99) proti České republice, předložené Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle bývalého článku 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) dvěma českými občany, panem Arnoštem Zvolským a paní Jiřinou Zvolskou (dále jen „stěžovatelé“), dne 23. září 1998.
2. Stěžovatelé byli před Soudem zastoupeni panem Z. Koschinem z České advokátní komory.

Česká vláda (dále jen „Vláda“) byla zastoupena svým zástupcem panem V. Schormem.

3. Ve své stížnosti stěžovatelé zejména tvrdili, že došlo k porušení jejich práva na přístup k soudu, zaručeného článkem 6 § 1 Úmluvy, a jejich majetkových práv, zaručených článkem 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.
4. Stížnost byla postoupena Soudu dne 1. listopadu 1998, kdy vstoupil v platnost Protokol č. 11 k Úmluvě (článek 5 § 2 Protokolu č. 11).
5. Stížnost byla přidělena Třetí sekci Soudu (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu).
6. Dne 1. listopadu 2001 Soud změnil složení svých sekcí (ustanovení 25 § 1 Jednacího řádu Soudu). V důsledku toho byla stížnost přidělena Druhé sekci v jejím novém složení (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). V rámci této sekce byl k posouzení případu (článek 27 § 1 Úmluvy) vytvořen Senát, jak stanoví ustanovení 26 § 1 Jednacího řádu Soudu.
7. Rozhodnutím ze dne 6. června 2000 prohlásil Senát stížnost za částečně přípustnou.
8. Stěžovatelé i Vláda předložili připomínky k meritu věci (ustanovení 59 § 1 Jednacího řádu Soudu). Poté, co Senát po konzultaci se stranami rozhodl, že není nutné ústní jednání k meritu věci (ustanovení 59 § 3 in fine Jednacího řádu Soudu), každá ze stran odpověděla písemně na připomínky druhé strany.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Dne 20. června 1967 sjednali stěžovatelé kupní a darovací smlouvu, podle níž M.R., jakožto prodávající, souhlasil s tím, že jim prodá zemědělské stavení v Srchu a že na ně bez náhrady převede zemědělskou půdu. V té době spočíval převod zemědělských usedlostí v tom, že se dům prodal a přilehlé pozemky obdělávané jednotným zemědělským družstvem se darovaly. Dříve, než došlo k realizaci smlouvy, se vyžadovalo schválení družstva a souhlas příslušného národního výboru.

Podle stěžovatelů si M.R. přál docílit zproštění své povinnosti pracovat pro jednotné zemědělské družstvo, což mohl učinit pouze převodem pozemků. Byl to on, kdo smlouvu navrhl, protože chtěl řešit své rodinné poměry. Pokud si stěžovatelé chtěli dům koupit, byli podle tehdy platných zákonů povinni se zavázat, že budou pracovat pro družstvo místo M.R. Stěžovatelé mu zaplatili 30 000 československých korun nad rámec kupní ceny domu jako náhradu hodnoty převedené půdy.

10. V roce 1991 podepsal M.R. prohlášení, že půdu převedl ze své vlastní svobodné vůle. Podle sdělení stěžovatelů znamenalo toto prohlášení dodatek ke smlouvě o převodu nemovitosti potvrzující souhlas M.R.
11. Avšak 1. července 1993 podal M.R. proti stěžovatelům žalobu, kterou se s odvoláním na ustanovení § 8 odst. 3 zákona o půdě (zákon č. 229/1991 Sb.) domáhal, inter alia, zrušení té části smlouvy, která se týkala převodu zemědělské půdy.
12. Rozsudkem ze dne 30. září 1994 Okresní soud v Pardubicích vyhověl M.R., přičemž, inter alia, stanovil toto:

„Stěžovatelé požádali soud, aby žalobu M.R. zamítl s odůvodněním, že svou půdu převedl z vlastní svobodné vůle, aby řešil své rodinné problémy, a že bez náhrady (za tento převod) na sebe vzali závazek pracovat pro zemědělské družstvo ...

Ustanovení § 8 odst. 3 zákona o půdě (zákon č. 229/1991 Sb.) stanoví, že pokud majitel pozemku daroval půdu soukromé osobě pod nátlakem nebo pokud ji převedl bez náhrady podle kupní smlouvy o prodeji přilehlé budovy a pokud v době, kdy tento zákon vstoupil v platnost, je uvedená půda dosud ve vlastnictví této osoby, pak soud na žádost oprávněné osoby buď nařídí zrušení té části kupní smlouvy, na jejímž základě byla půda darována nebo převedena bez náhrady, nebo nařídí současnému vlastníkovi, aby cenu pozemku uhradil...

Soud ... konstatuje, že v daném případě byly výše uvedené podmínky splněny, proto žalobě vyhovuje (ve prospěch M.R.). Bylo prokázáno, že M.R. je oprávněnou osobou ve smyslu zákona č. 229/1991 Sb., to znamená osobou, která darovala stěžovatelům – to znamená osobám, v jejichž prospěch byla smlouva uzavřena ve smyslu tohoto zákona – zemědělskou půdu v souvislosti s prodejem budovy. ... Bylo rovněž prokázáno, že stěžovatelé jsou v současné době vlastníky uvedené půdy. Proto soud ... zrušuje tu část kupní a darovací smlouvy sjednané mezi stranami dne 20. června 1967, která upravuje převod vlastnictví k uvedené půdě bez náhrady. ... Soud se nedomnívá, že „zapsaná příloha ke smlouvě“ ze dne 6. dubna 1991 je platnou přílohou ke kupní a darovací smlouvě. Prohlášení, v němž M.R. výslovně potvrdil, že nemovitý majetek prodal dobrovolně a za dohodnutou cenu, nemá ... právní hodnotu, protože bylo učiněno před tím, než byla přijata změna zákona o půdě, která mu umožnila požádat o restituci. Ve skutečnosti M.R. popírá, že zamýšlel prodat půdu stěžovatelům a že úmysl obou stran je vyjádřen v notářském zápise. ... Soud konstatuje, že argument stěžovatelů, že rozhodnutí ve prospěch M.R. znamená porušení článku 11 Listiny základních práv a svobod, je neopodstatněné, jelikož M.R. byl povinen převést vlastnictví k zemědělské půdě užívané zemědělským družstvem bez náhrady.“

13. V rozsudku ze dne 29. února 1996 Krajský soud v Hradci Králové potvrdil rozsudek okresního soudu, zrušující relevantní část kupní a darovací smlouvy. Krajský soud konstatoval, že M.R. daroval a tudíž de facto bez náhrady převedl zemědělskou půdu stěžovatelům jakožto součást smlouvy o prodeji přilehlého domu. Krajský soud rovněž konstatoval, že pojmy „darovat“ a „převést bez náhrady“ jsou identické. Současně krajský soud zamítl žádost stěžovatelů o souhlas s dovoláním, přičemž konstatoval, že žádost o rozhodnutí ohledně slovního spojení „převod bez náhrady“ v ustanovení § 8 odst. 4 zákona o půdě není rozhodnutím po právní stránce zásadního významu.
14. Ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu stanoví, že souhlas s dovoláním bude udělen, jestliže dovolací soud má za to, že napadené rozhodnutí nastoluje otázku, jež je po právní stránce zásadního významu. S odvoláním na toto ustanovení podali stěžovatelé dovolání k Nejvyššímu soudu dne 14. června 1996, v němž uvedli, že řádné soudy vyložily zákon o půdě mylně, když zaměnily dva neslučitelné pojmy: „dary“ a „převody bez náhrady“.
15. Rozsudkem ze dne 29. července 1997 Nejvyšší soud odmítl stěžovatelům povolit dovolání, přičemž konstatoval, že rozsudek krajského soudu nenastoluje otázku, jež je po právní stránce zásadního významu. Nejvyšší soud poznamenal, že již posuzoval problém definice pojmů „dary“ a „převody bez náhrady“ v řadě předchozích rozhodnutí, v nichž vyložil zákon v tom smyslu, že nevyžaduje, aby při převodu půdy bez náhrady bylo použito tvrdoměří. Rozsudek Nejvyššího soudu byl stěžovatelům zaslán nejdříve 11. září 1997.
16. Dne 12. listopadu 1997 podali stěžovatelé ústavní stížnost, v níž uvedli, že rozhodnutími vnitrostátních soudů byly porušeny ústavní záruky zakotvené v článku 11 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod, zejména rovnost práv pro občany a ochrana majetku. Požadovali rovněž nález anulující ustanovení § 8 odst. 4 zákona o půdě.
17. Dne 4. srpna 1998 Ústavní soud prohlásil jejich stížnost za nepřipustnou pro opožděnost. Ústavní soud, inter alia, konstatoval:

„Ústavní soud se domnívá, že stěžovatelé nejsou oprávněni zahájit řízení před Nejvyšším soudem, od něhož nepožadují souhlas podle zákonných ustanovení, ani podávat žádost v takovém řízení o nařízení zrušit rozhodnutí řádných soudů, pokud zamítnutí projednání (dovolání) není odepřením spravedlnosti a v důsledku toho porušením práva na spravedlivé projednání. Rozsudek Nejvyššího soudu není rozhodnutím o konečném zákonném opravném prostředku na ochranu práv. ... Ústavní stížnost by mohla být podána pouze proti rozhodnutí odvolacího soudu, které se stalo vykonatelným 15. května 1996. Jelikož nebyla podána do 17. listopadu 1997, nesplňuje podmínku uvedenou v § 72 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Z tohoto důvodu nemá Ústavní soud jinou možnost než prohlásit stížnost za nepřipustnou, jelikož byla podána po uplynutí zákonné lhůty.“

1. Relevantní vnitrostátní právo a praxe
2. Ústavní zákon
3. Článek 10 Ústavy České republiky (ve znění platném v rozhodné době) stanovil, že smlouvy o lidských právech a základních svobodách, které byly ratifikovány a vyhlášeny a jsou závazné pro Českou republiku, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.
4. Článek 11 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod stanoví, inter alia, že každý má právo na majetek. Legislativa musí stanovit, který majetek nutný pro potřeby společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob. Zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní republice. Článek 11 odst. 3 zakazuje jakékoliv zneužívání majetku, které by bylo na újmu práv druhých nebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Výkon vlastnických práv nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.
5. Článek 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod stanoví, že každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.
6. Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb.)
7. Ustanovení § 236 odst. 1 stanoví, že dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí, pokud to zákon připouští.
8. Ustanovení § 239 odst. 1 stanoví, že odvolací soud, který potvrdil rozsudek nižšího soudu, musí povolit dovolání, jestliže má za to, že jeho rozhodnutí je po právní stránce zásadního významu. Odvolací soud může povolit dovolání ze svého vlastního podnětu.

Ustanovení § 239 odst. 2 stanoví, že pokud odvolací soud odmítne povolit dovolání podané jednou ze stran ještě před přijetím rozhodnutí, potvrzujícím rozhodnutí soudu první instance, může být povolení dáno pouze tehdy, jestliže sám Nejvyšší soud má za to, že rozhodnutí odvolacího soudu nastoluje právní otázku zásadního významu.

1. Zákon o Ústavním soudu (zákon č. 182/1993 Sb.)
2. Ustanovení § 72 odst. 1 stanoví, že každý, kdo tvrdí, že se stal obětí porušení ze strany veřejné moci základního práva nebo svobody garantované ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou ve smyslu článku 10 Ústavy, má právo podat ústavní stížnost.

Podle ustanovení § 72 odst. 2 musí být ústavní stížnost podána do šedesáti dnů ode dne, kdy stěžovatel obdržel rozhodnutí o konečném opravném prostředku, jehož mohl použít k ochraně svých práv.

24. Ustanovení § 75 odst. 1 stanoví, že ústavní stížnost není přípustná, pokud stěžovatel nepoužil všechny dostupné zákonné opravné prostředky odlišné od žádosti o obnovu řízení. Ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) dává Ústavnímu soudu právo neprohlásit ústavní stížnost za nepřipustnou z důvodu nevyčerpání zákonných opravných prostředků, jestliže předmět stížnosti překračuje rámec osobního zájmu stěžovatele a jestliže stížnost byla podána do jednoho roku od napadeného rozhodnutí nebo události.
25. Zákon o půdě (zákon č. 229/1991 Sb.)
26. Ustanovení § 8 odst. 4 (dříve § 8 odst. 3) opravňuje osobu, která darovala půdu soukromé osobě v tísní nebo ji převedla bez náhrady kupní smlouvou k přilehlé budově (za předpokladu, že v den, kdy zákon nabyl účinnosti, byla půda dosud ve vlastnictví této osoby), aby podala žalobu u soudu, který musí buď a) nařídit zrušení té části smlouvy, na jejímž základě byla půda darována, nebo b) převedena bez náhrady soukromé osobě, nebo nařídit vlastníkovi (nebo jeho nástupci) uhradit cenu takto získané půdy, přičemž se tato cena stanoví na základě cenových předpisů platných ke dni 24. června 1991.

Jestliže majitel pozemku nesouhlasí se zaplacením ceny podle výše uvedeného písm. b), nařídí soud zrušení smlouvy podle výše uvedeného písm. a).

1. Judikatura Ústavního soudu
2. Ve svém rozhodnutí č. IÚS 22/93 ze dne 5. ledna 1995 posuzoval Ústavní soud, inter alia, otázku přípustnosti ústavní stížnosti, která byla podána po uplynutí zákonné lhůty v případě, kdy si stěžovatel nebyl jist, zda mu bude dán souhlas k podání dovolání. Ústavní soud konstatoval, že pokud se stěžovatel rozhodne podat dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu za okolností, kdy není jasné, zda souhlas k dovolání bude udělen, musí současně podat ústavní stížnost, aby zajistil, že tato stížnost bude podána v zákonné lhůtě.
3. Ve svém rozhodnutí č. III ÚS 131/1994 zamítl Ústavní soud žádost jedenačtyřiceti členů Parlamentu ČR o nařízení, zrušujícího ustanovení § 8 odst. 3 zákona o půdě. Ve svém odůvodnění uvedl, že § 8 odst. 3 umožňuje, aby půda byla soukromým osobám vyvlastněna zákonným způsobem, a stanoví podmínky, kterými je možné vymezit způsob, jímž vykonávají své vlastnické právo, aniž by platily kompenzaci, přičemž dodal, že tato právní norma se vztahuje nejen na majetková práva, jež byla použitím výhody socialistického systému, nýbrž i na práva nabytá v dobré víře. Ústavní soud připomněl legitimní účel sledovaný zákonem o půdě a prioritou danou restituci půdy původním vlastníkům, kteří o ni byli připraveni bez náhrady v letech 1948 až 1989. Za těchto okolností je uskutečnitelné i spravedlivé požadovat od těch, kdo obdrželi majetek bez náhrady, aby jej bez náhrady vrátili původnímu vlastníku, který jej byl donucen jim darovat.
4. Ve svém rozhodnutí č. IV ÚS 146/96 Ústavní soud prohlásil, že i když dovolání nemá suspenzivní účinek a nemůže ohrozit vykonatelnost rozhodnutí odvolacího soudu, musí být původním předmětem ústavní stížnosti rozhodnutí Nejvyššího soudu. Kdyby ústavní stížnost směřovala pouze proti rozsudku odvolacího soudu, zůstalo by rozhodnutí Nejvyššího soudu v platnosti, takže v případě konfliktu by byl porušen princip právní jistoty.
5. Ve svém rozhodnutí č. I ÚS 213/96 ze dne 26. listopadu 1996 Ústavní soud prohlásil, že pokud si stěžovatel není jist, zda jeho žádosti o souhlas s dovoláním, kterou již předložil, bude vyhověno, potom, aby nepřekročil lhůtu pro ústavní stížnost, ji musí předložit ve stejné době, aniž by čekal na rozhodnutí o souhlasu se žádostí, protože kdyby byl tento souhlas odepřen, pak by se stalo konečným rozhodnutím v jeho případě rozhodnutí odvolacího soudu.
6. Ve svém rozhodnutí č. II ÚS 113/97 ze dne 8. října 1998 Ústavní soud konstatoval, že i stěžovatel, jehož žádost o souhlas s dovoláním byla odvolacím soudem zamítnuta, je oprávněn o tento souhlas požádat Nejvyšší soud podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu. Pokud tak neučinil, nevyčerpal všechny zákonné právní prostředky nápravy určené k ochraně jeho práv.
7. Ve svém rozhodnutí č. III ÚS 53/98 ze dne 8. září 1998 Ústavní soud nalezl, inter alia, že i když stěžovatelům byla odvolacím soudem zamítnuta žádost o souhlas s dovoláním, měli právo žádat o souhlas podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu, protože splňovali nezbytné podmínky. Jelikož tohoto právního prostředku nápravy, který měli k dispozici, nevyužili, nemohla být jejich ústavní stížnost prohlášena za přípustnou.
8. Ve svém rozhodnutí č. IV ÚS 93/98 ze dne 28. dubna 1998 prohlásil Ústavní soud ústavní stížnost za nepřipustnou pro nevyčerpání zákonných opravných prostředků s odůvodněním, že stěžovatel nepoužil svého práva na podání dovolání podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu.
9. Ve svém odůvodnění k rozhodnutí č. III ÚS 224/98 ze dne 8. července 1999 Ústavní soud prohlásil, inter alia, že pokud straně řízení byl odvolacím soudem odmítnut souhlas s dovoláním, pak tato strana musí požádat o souhlas Nejvyšší soud podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu, jinak bude její ústavní stížnost nepřipustná.
10. Rozhodnutí č. IV ÚS 294/98 ze dne 23. března 1999, které bylo přijato po vstupu v platnost změny občanského soudního řádu dne 1. ledna 1996, která rozšiřuje právo na dovolání,

ujasňuje, že teprve poté, co Nejvyšší soud vydal rozhodnutí, může stěžovatel tvrdit, že vyčerpал všechny dostupné zákonné opravné prostředky. Každé jiné řešení by vytvořilo nežádoucí situaci, kdy by vedle sebe existovala dvojí řízení. V těchto případech tudíž lhůta pro podání ústavní stížnosti začne běžet, jakmile bylo rozhodnutí Nejvyššího soudu doručeno stěžovateli.

11. Ve svém rozhodnutí č. III ÚS 148/99 ze dne 15. září 1999 Ústavní soud prohlásil ústavní stížnost za nepřipustnou s odůvodněním, že pokud žádost stěžovatele o souhlas s dovoláním, podaná u odvolacího soudu, byla zamítnuta, pak se i nadále na stěžovatele hledí, jako kdyby nevyčerpал všechny zákonné opravné prostředky, jestliže nepožádá o souhlas Nejvyšší soud, přestože to byla jeho žádost k odvolacímu soudu, která učinila žádost k Nejvyššímu soudu nezbytnou.
12. Dále pak stížnosti č. 73577/01 a 73403/01, které byly předloženy Ústavnímu soudu a postoupeny žalované Vládě, ukazují, že účinnost podání dovolání současně s ústavní stížností může být čistě teoretická. V těchto případech podali stěžovatelé obě formy odvolání ve stejné době, avšak jejich ústavní stížnosti byly prohlášeny za nepřipustné pro nevyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy, pokud jde o dovolání k Nejvyššímu soudu. Stěžovatelé předložili nové stížnosti k Ústavnímu soudu poté, co jim Nejvyšší soud nepovolil dovolání. Jejich ústavní stížnosti však byly opětovně prohlášeny za nepřipustné, tentokrát s odůvodněním, že byly podány opožděně.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku § 1 Úmluvy
2. Stěžovatelé si stěžovali, že Ústavní soud zamítl jejich stížnost jako opožděnou, aniž by ji posuzoval co do merita věci. Odvolali se na článek 6 § 1 Úmluvy, který stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem, ... který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích ...“

Stěžovatelé uvedli, že jelikož rozhodnutí o tom, zda souhlasit s podáním dovolání, příslušelo pouze Nejvyššímu soudu, měli problémy s identifikací rozhodnutí, od něhož se počne odvíjet čas pro účely šedesátidenní lhůty pro podání ústavních stížností.

38. V daném případě prohlásil Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatelů za nepřipustnou s odůvodněním, že měla být podána do šedesáti dnů od rozhodnutí odvolacího soudu a nikoliv od rozsudku Nejvyššího soudu, jímž byla zamítnuta žádost o souhlas s dovoláním. Ústavní soud konstatoval, že rozsudek Nejvyššího soudu není rozhodnutím o konečném zákonném opravném prostředku, který je dostupný k ochraně práv stěžovatelů, a že ústavní stížnost měla tudíž směřovat proti rozhodnutí odvolacího soudu.

(a) Podání stran

39. Žalovaná vláda uvedla, že stížnost je zjevně nepodložená. Přitom vláda poznamenala, že dovolání je zvláštní formou odvolání, která je povolena pouze, jsou-li splněny zákonné podmínky. Vláda se odvolala na judikaturu Ústavního soudu a tvrdila, že dovolání podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu je dosažitelným a účinným právním prostředkem nápravy. Proto by ústavní stížnost byla přípustná pouze tehdy, kdyby jí předcházelo dovolání. Vláda tvrdila, že ačkoliv stěžovatelé takovéto dovolání podali, měli současně též podat svou ústavní stížnost, aby tak předešli nebezpečí překročení šedesátidenní lhůty, kdyby byla zamítnuta jejich žádost o dovolání. Kdyby tak bývali učinili, byl by Ústavní soud zaregistroval ústavní stížnost v rámci zákonné lhůty a odložil by rozhodnutí o její přípustnosti do okamžiku, kdy Nejvyšší soud vynese rozhodnutí o žádosti o dovolání. Vláda poukázala na to, že stanovení lhůty pro podání dovolání či stížnosti je akceptovatelným

omezením práva na přístup k soudu podle judikatury Soudu a že není v rozporu s požadavkem na spravedlivý proces.

40. V daném případě žádost stěžovatelů o souhlas s dovoláním, adresovaná Nejvyššímu soudu podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu poté, co odvolací soud uvedený souhlas neudělil, byla odmítnuta s odůvodněním, že dovolání nenastoluje otázku zásadního významu po právní stránce. Proto vláda s dovoláním na názor vyjádřený Ústavním soudem namítla, že rozhodnutí Nejvyššího soudu není rozhodnutím o konečném opravném prostředku ve smyslu ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Jelikož stěžovatelé nebyli natolik opatrní, aby podali současně dvě odvolání, aby předešli překročení lhůty pro podání ústavní stížnosti, připravili se svou vlastní nedbalostí o tento dostupný vnitrostátní právní prostředek nápravy.
41. Stěžovatelé s vládou nesouhlasili, judikatura, na kterou se vláda odvolala, není kompletní, protože když se pokoušela o prohlášení stížnosti za neplatnou, citovala pouze rozsudky Ústavního soudu, které podporovaly její stanovisko. Stěžovatelé namítali, že různá oddělení Ústavního soudu vyjádřila relativně odchylné názory na to, od kterého rozhodnutí počíná běžet šedesátidenní lhůta, kterýžto stav podle jejich názoru odporuje principu rovnosti před zákonem a v důsledku toho porušuje právo na spravedlivý proces.
42. Stěžovatelé se odvolali na sérii rozsudků, v nichž Ústavní soud konstatoval, že dovolání je právním prostředkem nápravy, kterého musí být použito před podáním ústavní stížnosti. Podle jejich názoru nemůže Ústavní soud konstatovat nevyčerpání opravných prostředků, jestliže jeho vlastní názor na to, co je relevantním opravným prostředkem, není jednotný, a jestliže stěžovatelé sledovali jednu z právních direktiv, které vydal.
43. Stěžovatelé uvedli, že způsob, jakým Ústavní soud aplikuje ustanovení upravující lhůty a vyčerpání opravných prostředků, brání stranám sporu předkládat ústavní stížnosti. Podle jejich názoru existují dvě možnosti: buď stěžovatel podá svou ústavní stížnost do šedesáti dnů poté, co obdržel rozhodnutí odvolacího soudu, načež v tomto případě bude stížnost nepřijatelná pro nevyčerpání zákonných opravných prostředků, nebo podá ústavní stížnost do šedesáti dnů poté, co obdržel rozhodnutí Nejvyššího soudu zamítající souhlas s dovoláním, načež bude ústavní stížnost zamítnuta jako opožděná. Požadavek, aby dovolání a ústavní stížnost byly podány současně, je nepřijatelný: pro takovýto požadavek není opora v zákoně a navíc podrývá právní jistotu.
44. Ve svých dodatečných připomínkách stěžovatelé poukázali na to, že změna občanského soudního řádu rozšiřující právo na podání dovolání vstoupila v platnost 1. ledna 1996 (před rozhodnutím odvolacího soudu v jejich případě). Předtím to byl pouze odvolací soud, který mohl povolit žádost o dovolání proti svému vlastnímu rozhodnutí. Od 1. ledna 1996 mohou i přes zamítnutí odvolacího soudu udělit souhlas požádat strany z vlastního podnětu Nejvyšší soud, který otázku souhlasu vyřeší sám. Stěžovatelé poznamenali, že rozsudky Ústavního soudu, na něž se vláda odvolala, se týkají pouze případů, o nichž bylo rozhodnuto před uvedenou změnou občanského soudního řádu, a nelze o nich za žádných okolností tvrdit, že reflektují současnou judikaturu. Stěžovatelé poznamenali, že současné rozsudky Ústavního soudu prokazují, že se odchýlil od své dřívější judikatury a nyní má za to, že pokud stěžovatel požádal o souhlas s dovoláním odvolací soud, pak se dovolání pokládá za konečný opravný prostředek, který musí být vyčerpán, takže ústavní stížnost se může podat pouze poté, kdy Nejvyšší soud rozhodl o tom, zda se dovolání povoluje či nikoliv. Proto může lhůta pro podání ústavní stížnosti začít běžet až poté, kdy bylo doručeno rozhodnutí Nejvyššího soudu.
45. V odpovědi na tyto dodatečné připomínky předložila vláda soudu seznam posledních rozsudků Ústavního soudu, týkajících se funkce dovolání jakožto konečného opravného prostředku k ochraně práv. Stěžovatelé namítli, že tyto rozsudky podporují jejich názor a že o jejich případu bylo rozhodnuto na základě logiky aplikované před vstupem v platnost výše uvedené změny občanského soudního řádu a způsobem, který nebyl konsistentní s novou judikaturou.

(b) Hodnocení Soudu

46. Soud připomíná, že především vnitrostátním orgánům, a to zejména soudům, přísluší, aby řešily problémy interpretace vnitrostátních zákonů. Jeho úloha je omezena na přezkoumání, zda jsou účinky takovéto interpretace slučitelné s Úmluvou. To se týká především výkladu soudů o procesních normách, jakými jsou například lhůty pro předložení listin nebo pro podání odvolání (viz, mutatis mutandis, rozsudek ve věci *Tejedor García v. Španělsko* ze dne 16. prosince 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-VIII, str. 2796, § 31). Procesní normy a odvolací lhůty jsou určeny k tomu, aby zajistily řádný chod justice a zejména právní jistotu. Tento princip právní jistoty, který je jedním ze základních aspektů právního státu, vyžaduje, aby všechny strany sporu měly účinný právní prostředek nápravy, který jim umožní uplatnit jejich civilní práva (*Brumarescu v. Rumunsko /GC/, č. 28342/95, § 61, ECHR 1999-VII*).
47. Kromě toho „právo na soud“, jehož jedním z aspektů je právo na přístup k soudu, není absolutní; podléhá implicitně omezením, a to zejména tam, kde jde o podmínky přípustnosti dovolání, jelikož co do své podstaty vyžaduje úpravu státem, který zde má v tomto ohledu určitý prostor pro volnou úvahu (viz rozsudky ve věcech *García Manibardo v. Španělsko, č. 38695/97, § 36, ECHR 2000-11* a *Mortier v. Francie, č. 42195/98, § 33, 31. července 2001*). Aplikovaná omezení však nesmí omezovat nebo redukovat přístup jednotlivce takovým způsobem nebo do takové míry, aby porušovala samotnou podstatu tohoto práva. Kromě toho budou omezení slučitelná s článkem 6 § 1 pouze tehdy, budou-li sledovat legitimní účel a bude-li existovat rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a sledovaným účelem (viz rozsudek ve věci *Guérin v. Francie* ze dne 29. července 1998, Reports 1998-V, str. 1867, § 37).
48. V daném případě stěžovatelé tvrdí, že jim byl odepřen spravedlivý proces, protože Ústavní soud prohlásil jejich stížnost za nepřipustnou pro opožděné podání, když zjistil, že jelikož byla zamítnuta jejich žádost o souhlas s dovoláním, lhůta pro podání stížnosti počala běžet ode dne rozhodnutí odvolacího soudu. Podle jejich názoru restriktivní určení počátku pro výpočet této lhůty Ústavním soudem je připravilo o přístup k vnitrostátnímu právnímu prostředku nápravy.
49. Soud poznamenává, že rozhodnutí o tom, zda povolit dovolání, spočívalo výlučně na volné úvaze Nejvyššího soudu, který měl rozhodnout o tom, zda napadené rozhodnutí nastoluje „právní otázku zásadního významu“. Za těchto okolností Soud akceptuje tvrzení stěžovatelů, podle něhož ani oni, ani jejich advokát nebyli s to posoudit své vyhlídky na získání souhlasu s dovoláním k Nejvyššímu soudu. Přesto, že žádost o tento souhlas stěžovatelům již byla zamítnuta odvolacím soudem, se stěžovatelé v souladu s judikaturou Ústavního soudu rozhodli podat dovolání k Nejvyššímu soudu podle ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu. V přesvědčení, že dovolání je konečným opravným prostředkem ve smyslu ustanovení § 72 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, byli v dobré víře, že počátkem šedesátidenní lhůty pro podání ústavní stížnosti je den, kdy obdrží rozhodnutí Nejvyššího soudu.
50. Soud musí proto zvážit, zda za okolností tohoto případu rozhodnutí přijaté Ústavním soudem z jeho vlastního podnětu, prohlásit ústavní stížnost stěžovatelů za nepřipustnou, bylo porušením jejich práva na přístup k soudu. Soud konstatuje, že podle ustanovení § 72 odst. 2 zákona o Ústavním soudu musí být stížnost podána do šedesáti dnů ode dne, kdy stěžovateli bylo doručeno rozhodnutí o konečném opravném prostředku na ochranu jeho práv. Ustanovení § 75 odst. 1 tohoto zákona stanoví, že ústavní stížnost je nepřipustná, jestliže stěžovatel nevyužil všechny opravné prostředky kromě žádosti o obnovu řízení. Dále pak ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu stanoví, že rozhodnutí o tom, zda bude dán souhlas s podáním dovolání, spočívá na volné úvaze Nejvyššího soudu, který musí rozhodnout, zda napadené rozhodnutí nastoluje „právní otázku zásadního významu“.
51. Soud konstatuje, že normy stanovící termíny pro podání dovolání nesmí být aplikovány takovým způsobem, který stěžovatelům brání použít dostupný opravný prostředek. Otázka, která v daném případě vyvstává, je právní jistota. Problém nespočívá pouze v interpretaci hmotně právních norem, nýbrž v tom, že procesně právní norma byla vyložena takovým

způsobem, který zabránil tomu, aby stížnost stěžovatelů byla posouzena co do meritu věci s průvodním rizikem, že jejich právo na účinnou soudní ochranu bude porušeno (viz, mutatis mutandis, Miragall Escolano a ostatní v. Španělsko, č. 38366/97, 38688/97, 40777/98, 40843/98, 41015/98, 41400/98, 41787/98 a 41509/98, § 37, ECHR 2000-I). Když se stěžovatelé rozhodli podat žádost o souhlas Nejvyššímu soudu, použili pouze postup, který jim umožňoval § 239 odst. 2 občanského soudního řádu, a neměla jim tak vzniknout překážka, pokud jde o výsledek. Nemohlo jim být ani vytknuto, že pochybili, když nepodali svou ústavní stížnost před 12. listopadem 1997, jelikož otázka počátku běhu lhůty zůstávala nevyřešena.

52. Dále pak z ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu jasně vyplývá, že se nečiní rozdíl mezi řádnými a mimořádnými opravnými prostředky, přičemž stěžovatelé jsou povinni použít všechny opravné prostředky (s výjimkou žádostí o obnovu řízení, které jsou výslovně vyloučeny). Jelikož byli stěžovatelé takto povinni podat dovolání, aby zabránili tomu, že jejich ústavní stížnost bude prohlášena za nepřijatelnou, má Soud za to, že lhůta pro podání ústavní stížnosti mohla začít běžet od rozhodnutí Nejvyššího soudu nebo alespoň měl být její běh přerušen, jestliže již ústavní stížnost byla podána.
53. Pokud jde o námitku Vlády, že dovolání mělo být podáno současně s ústavní stížností, Soud akceptuje tvrzení stěžovatelů, že tento postup by byl jak nejistý, tak i bez právního základu, a nenabízel by adekvátní řešení, jak vyžaduje princip právní jistoty. Soud neakceptuje námitku Vlády, že stěžovatelé měli podat dovolání k Nejvyššímu soudu a ústavní stížnost k Ústavnímu soudu ze stejných důvodů. I kdyby tak učinili, pak by ani oni – a dokonce ani Ústavní soud – do rozhodnutí Nejvyššího soudu nevěděli, zda bude dovolání povoleno. Existovalo zde tudíž nebezpečí, že budou vynesena rozdílná rozhodnutí ve stejném případě s možností právní nejistoty, kterou vytvoří. Z tohoto důvodu má Soud za to, že počátkem šedesátidenní lhůty pro podání ústavní stížnosti mělo být datum vydání rozhodnutí Nejvyššího soudu, jímž se zamítá souhlas (s dovoláním). Kromě toho Soud pokládá za nepravděpodobné, že stěžovatelé jsou informováni o simultánním odvolacím řízení, protože rozhodnutí soudců zpravodajů Ústavního soudu, zamítající ústavní stížnosti, jsou zveřejňována pouze tehdy, rozhodne-li o tom soud na plenárním zasedání, což se stává velmi zřídka.
54. V neposlední řadě má Soud za to, že požadavek ustanovení § 72 odst. 2 a § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu na to, aby byly vyčerpány „všechny opravné prostředky“, aniž by se činil rozdíl mezi řádnými a mimořádnými opravnými prostředky (kromě žádostí o obnovu řízení), spojený s nepředvídatelností úspěchu žádostí o souhlas s povolením dovolání jako důsledek způsobu aplikace ustanovení § 239 odst. 2 občanského soudního řádu, podryvá samotnou podstatu práva na rekurs tím, že klade na stěžovatele nepřiměřené břemeno, kterým se narušuje rovnováha, jež musí být udržována mezi legitimním zájmem zajistit, aby bylo dodrženo formální řízení pro stížnosti k Ústavnímu soudu, a právem na přístup k soudu.
55. Proto Soud konstatuje, že striktní výklad daných procesních norem v daném případě zbavil stěžovatele jejich práva na přístup k soudu.

Proto byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy.

1. Údajné porušení článku 1 Protokolu č. 1
2. Stěžovatelé rovněž tvrdili, že bylo porušeno jejich právo na pokojné užívání majetku tím, že jim byla vnitrostátními soudy uložena povinnost vrátit půdu, která na ně byla převedena bez náhrady v roce 1967, původnímu vlastníkovi. Odvolali se na článek 1 Protokolu č. 1, který stanoví:

„Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínky, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.“

57. Soud poznamenává, že v roce 1967 se zemědělská půda převáděla prodejem zemědělského

stavení a darováním přilehlé půdy obdělávané jednotným zemědělským družstvem. Kupní a darovací smlouva mohla být sjednána pouze se souhlasem družstva obhospodařujícího tuto půdu a se souhlasem příslušného národního výboru. Kupující půdy se museli zavázat, že budou pracovat pro družstvo.

Soud dále poznamenává, že na základě ustanovení § 8 odst. 4 zákona o půdě, jestliže majitel půdy ji daroval soukromé osobě v tísní nebo jestliže ji převedl bez náhrady na základě smlouvy o prodeji přilehlé budovy, pak jestliže půda zůstala ve vlastnictví této osoby, může soud na žádost osoby oprávněné podat žalobu buď zrušit tu část smlouvy, na jejímž základě došlo k darování nebo k převodu bez náhrady, nebo nařítit současnému vlastníkovi, aby zaplatil hodnotu pozemku. V daném případě vnitrostátní soudy rozhodly o zrušení části smlouvy upravující darování půdy.

(a) Podání stran

58. Vláda akceptovala, že stát zasáhl do majetkového práva stěžovatelů, avšak argumentovala tím, že článek 1 Protokolu č. 1 byl respektován. Vláda především uvedla, že je třeba činit rozdíly mezi pojmem „restituce“, který znamená nápravu nezákonných převodů nebo porušení majetkových práv nastolením původního právního stavu se zpětnými účinky, a pojmem „vyvlastnění“, který znamená násilné zbavení vlastnického práva ze zákonných důvodů a ve veřejném zájmu s účinky do budoucna a za náhradu.

59. Vláda poukázala na to, že v daném případě vycházely vnitrostátní soudy ve svých rozhodnutích z ustanovení § 8 odst. 4 zákona o půdě. Účelem tohoto zákona je „poskytnout majitelům zemědělské a lesnické půdy náhradu za některá porušení jejich vlastnických práv v letech 1948 až 1989 a obnovit, pokud je to možné, původní vlastnické zájmy k této půdě“. To podle vysvětlení Vlády znamená, že ačkoliv restituce zemědělské půdy podle § 8 odst. 4 zákona o půdě zasahuje do vlastnických práv, sleduje podle české Ústavy legitimní účel. Vláda se odvolala na nálezy Ústavního soudu, že smluvní svoboda vlastníků půdy byla za komunistického režimu protiprávně omezena v tom smyslu, že aby mohli prodat své domy, byli povinni převést přilehlou zemědělskou a lesnickou půdu kupujícímu bez náhrady, a to pod sankcí neplatnosti. Na takovéto převody je možné hledět jako na protiprávní akty nuceného vyvlastnění bez náhrady, které nyní vyžadují nápravu; proto byly soudy zmocněny nařítit ohledně dotčené půdy restituci. Ve světle těchto připomínek Vláda uvedla, že povinnost uložená stěžovatelům navrátit majetek, který zdarma získali, je legitimní a v obecném zájmu.

Dále pak, jelikož se nařízení o zrušení netýká kupní a darovací smlouvy jako celku, nýbrž pouze převodu půdy bez náhrady, je zásah přiměřený sledovanému legitimnímu účelu. V neposlední řadě, jelikož stěžovatelé získali půdu bez náhrady, nemají právo na žádnou kompenzaci.

60. Stěžovatelé uvedli, že ustanovení § 8 odst. 4 písm. a) zákona o půdě opravňuje soud zrušit část smlouvy, jestliže vlastník půdy dal půdu soukromé osobě v tísní nebo jestliže ji převedl bez náhrady podle kupní smlouvy o přilehlé budově.

Z toho vyplývá, že existence tísně je relevantní pouze podle první části, přičemž pro druhou část nepřipadá zrušený souhlas v úvahu. V důsledku toho každý převod půdy provedený bez náhrady podle kupní smlouvy ohledně budovy opravňuje bývalého vlastníka požadovat buď zrušení části smlouvy, nebo finanční kompenzaci. Stěžovatelé akceptovali, že takovéto řešení je správné a spravedlivé v případech, kdy byl převod proveden proti vůli vlastníka. Tvrdili však, že to by bylo možné použít pouze za podmínky, že bude v každém případě prokázán skutečný obsah smlouvy. Soudy by se měly vyhýbat aplikaci tohoto pravidla na dobrovolné převody a usilovat o to, aby v každém případě bylo prokázáno, zda zde existuje souhlas nebo tíseň, nebo zaplacení náhrady bývalému vlastníkovi navzdory smluvní úpravě o převodu bez náhrady.

61. Pokud jde o okolnosti, za nichž uzavřeli smlouvu s bývalým vlastníkem, stěžovatelé uvedli, že v té době si přál být zproštěn své povinnosti pracovat pro zemědělské družstvo, čehož mohl docílit pouze převodem vlastnictví. Jednal proto ve svém vlastním zájmu, jestliže souhlasil s převodem půdy na stěžovatele. Podle zákonných ustanovení platných v rozhodné době musel prodávající uzavřít smlouvu o prodeji zemědělského obydlí a převést přilehlou půdu bez náhrady, zatímco kupující byl povinen se zavázat, že bude pracovat pro družstvo. V daném případě stěžovatelé rovněž zaplatili bývalému vlastníkovi 30 000 československých korun kromě kupní ceny, jakožto hodnotu půdy, což bylo skutečně potvrzeno bývalým vlastníkem ve vnitrostátním řízení. Ten v roce 1997 učinil rovněž prohlášení, v němž uvedl, že postoupil svá vlastnická práva, včetně vlastnického práva k zemědělské půdě obdělávané družstvem, ze své vlastní svobodné vůle.
62. Stěžovatelé proto namítli, že uvedený převod nebyl ve skutečnosti proveden bezplatně, jelikož zaplatili finanční náhradu bývalému vlastníkovi a zavázali se namísto něho pracovat pro družstvo, čímž jim vyvstala možnost sledovat jejich vlastní zvolenou kariéru. Jelikož stěžovatelé splnili své závazky, domnívali se, že byli nepříznivě postiženi zrušením uvedené darovací smlouvy a že ustanovení § 8 odst. 4 zákona o půdě je nespravedlivé a odporuje článku 1 Protokolu č. 1.

(b) Hodnocení Soudu

63. Soud připomíná, že článek 1 Protokolu č. 1 v podstatě zaručuje vlastnické právo a obsahuje tři odlišné normy. První z nich, která je vyjádřena v první větě prvního odstavce a je obecné povahy, zakotvuje princip pokojného užívání majetku. Druhá norma, ve druhé větě téhož odstavce, předvídá zabavení majetku a podrobuje je určitým podmínkám. Třetí norma, obsažená ve druhém odstavci, uznává, že smluvní státy mají mimo jiné právo kontrolovat užívání majetku v souladu s obecným zájmem. Soud se musí ujistit, zda poslední dvě normy lze aplikovat ještě předtím, než rozhodne, zda první norma byla dodržena. Tyto tři normy však nejsou „odlišné“ v tom smyslu, že by spolu nesouvisely. Druhá a třetí norma zejména upravují zvláštní případy zasahování do práva pokojného užívání majetku; proto musí být vykládány ve světle obecného principu zakotveného v první normě (viz *Iatridis v. Řecko** /GC/, č. 31107/96, § 55, ECHR 1999-II a *Elia S.r.l. v. Itálie*, č. 37710/97, § 51, ECHR 2001-IX).
64. V daném případě Soud poznamenává, že bylo společně konstatováno, že do práva stěžovatelů na pokojné užívání jejich majetku bylo zasááno. Soud proto musí dále zvážit, zda tento zásah byl či nebyl v rozporu s článkem 1 Protokolu č. 1.

(i) Zasahování stanovené zákonem

65. Soud poznamenává, že článek 1 Protokolu č. 1 vyžaduje, aby každý zásah státního orgánu do pokojného užívání majetku byl zákonný. Kromě toho panství práva, jeden ze základních principů demokratické společnosti, je inherentní ve všech člancích Úmluvy (viz rozsudek ve věci *Amuur v. Francie* ze dne 25. června 1996, Reports 1996-III, str. 850-851, § 50).

Zákon, o který se zásah opírá, by měl být v souladu s vnitrostátním právem smluvního státu, včetně relevantních ustanovení Úmluvy. Jsou to především vnitrostátní orgány, kterým přísluší interpretovat a aplikovat vnitrostátní zákon a rozhodovat o jeho ústavnosti.

66. V daném případě byl právním základem pro napadený zásah zákon o půdě. Soud konstatuje, že neexistuje důvod pro pochybnost, že zabavení majetku bylo v souladu se zákonem, tak jak to vyžaduje článek 1 Protokolu č. 1.

(ii) Ve veřejném zájmu

67. Pokud se jedná o to, zda zabavení daného majetku sledovalo legitimní účel, jinými slovy zda zde existoval „veřejný zájem“ ve smyslu druhé normy stanovené v článku 1 Protokolu č. 1, Soud konstatuje, že s ohledem na svou znalost společnosti a jejich potřeb jsou vnitrostátní soudy v zásadě v lepším postavení, aby posoudily, co je „ve veřejném zájmu“. V rámci systému ochrany vytvořeného Úmluvou tak přísluší vnitrostátním orgánům, aby provedli původní vyhodnocení existence problému veřejného zájmu vyžadujícího opatření k zabavení majetku. Zde, stejně jako v jiných oblastech, na něž se ochrana Úmluvy vztahuje, mají vnitrostátní orgány určitý prostor pro volnou úvahu (Malama v. Řecko, č. 43622/98, § 46, ECHR 2001-II).

Kromě toho pojem „veřejný zájem“ je nutně extensivní. Zejména pak rozhodnutí přijmout zákony o vyvlastnění majetku budou obecně zahrnovat úvahy politické, ekonomické a sociální povahy. Soud pokládá za přirozené, že rozsah volné úvahy pro legislativu implementující sociální a ekonomickou politiku bude široký a bude respektovat úsudek legislativy o tom, co je „ve veřejném zájmu“, pokud tento úsudek nebude postrádat rozumný základ. To nutně platí, a zřejmě ve větším rozsahu, v případě změn politického systému v zemi (viz, *mutatis mutandis*, Bývalý král Řecka a ostatní v. Řecko /GC/, č. 25701/94, § 87, ECHR 2000-XII).

68. V daném případě Soud poznamenává, že účelem sledovaným zákonem o půdě bylo napravit zásahy do majetkových práv, k nimž došlo během komunistického režimu, a akceptuje, že český stát mohl shledat nezbytným řešit tento problém, který pokládal za škodlivý pro demokratický režim. Účel zákona nelze pokládat za nelegitimní, neboť je skutečně „ve veřejném zájmu“.

(iii) Přiměřenost zásahu

69. Soud poznamenává, že podle ustálené judikatury musí být druhý odstavec článku 1 Protokolu č. 1 vykládán ve světle principu stanoveného v první větě tohoto článku. Proto musí být zásah do práva na pokojné užívání majetku ve „spravedlivé rovnováze“ mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky na ochranu základních práv jednotlivce. Zejména zde musí existovat rozumný vztah proporcionality mezi použitými prostředky a účelem, jehož má být dosaženo všemi prostředky zbavujícími osobu jejího majetku (viz, mimo jiné, rozsudek ve věci *Pressos Compania Naviera S.A. a ostatní v. Belgie* ze dne 20. listopadu 1995, Serie A č. 332, str. 23, § 38 a výše citovaný rozsudek ve věci *Malama*, § 48). Při rozhodování o tom, zda byl tento požadavek splněn, Soud uznává, že stát má široký rozsah pro posouzení, a to jak pokud jde o volbu, jak mají být tato opatření implementována, tak pokud jde o ujištění, zda důsledky této implementace jsou oprávněné v obecném zájmu pro účel dosažení cíle daného zákona (viz rozsudek ve věci *Chassagnou a ostatní v. Francie**) /GC/, č. 25088/94, 28331/95 a 28443/95, § 75, ECHR-III). Soud však nemůže opomenout výkon své přezkumné pravomoci, což vyžaduje, aby určil, zda požadované rovnováhy bylo dosaženo způsobem odpovídajícím právu stěžovatelů na pokojné užívání jejich majetku ve smyslu první věty článku 1 Protokolu č. 1.

70. Podle judikatury Soudu jsou podmínky kompenzace podle relevantní legislativy rozhodující pro posouzení, zda napadené opatření respektuje požadovanou spravedlivou rovnováhu a zejména zda neklade na stěžovatele nepřiměřené břemeno. Totální neexistence kompenzace může být pokládána za spravedlivou podle článku 1 pouze ve výjimečných případech (viz rozsudek ve věci *The Holy Monasteries v. Řecko* ze dne 9. prosince 1994, Serie A č. 301-A, str. 35, § 71 a výše citovaný rozsudek ve věci *Malama*, § 48).

71. V daném případě Soud konstatuje, že zákon o půdě neumožňuje žádným způsobem obdržet kompenzaci v případě zrušení darovací smlouvy. Bylo již prokázáno, že daný zásah vyhovuje požadavku zákonnosti a není arbitrární, přičemž neexistence kompenzace nečiní zabavení majetku stěžovatelům *eo ipso* protiprávní (viz, *mutatis mutandis*, Bývalý král Řecka a ostatní, rozsudek citovaný výše, § 90). Zbývá proto posoudit, zda v kontextu zákonného vyvlastnění museli stěžovatelé nést nepřiměřené a nadměrné břemeno.

72. Soud se domnívá, že rozhodnutí legislativy vyrovnat se globálně s porušováním vlastnických práv za komunistického režimu, s případnou odchylkou, kde je to nezbytné pro analytické účely, je rozumné. Soud si je vědom zájmu legislativy na tom, aby učinila nápravu křivd, a akceptuje, že výjimečné okolnosti - způsob, jímž byla v oné době půda obecně získávána - opravňují k neposkytnutí kompenzace. Soud však nemůže pochopit, proč česká legislativa neumožnila přezkoumání individuálních případů převodu půdy za zvláštních okolností. Soud se domnívá, že v případě, jako je tento, se soudy měly snažit jasně prokázat, zda půda byla převedena proti vůli původního vlastníka - což se ve světle jeho prohlášení nezdá být skutečností - a zda z hlediska uvedené úvahy převod skutečně znamenal porušení jeho vlastnických práv.
73. Soud konstatuje, že skutečnost, že vnitrostátní soudy mohly zrušit kupní a darovací smlouvu, aniž by vzaly v úvahu kompenzaci zaplacenou současnými vlastníky nebo prohlášení bývalého vlastníka, že plně souhlasí s ujednáním, vytvořila situaci, za níž byla spravedlivá rovnováha požadovaná mezi ochranou soukromého vlastnictví a požadavky obecného zájmu porušena, a to ke škodě stěžovatelů.
74. Závěrem, navzdory tomu, že účel sledovaný zákonem o půdě při jeho přijetí v roce 1991 byl legitimní, Soud konstatuje, že povinnost uložená stěžovatelům, aby vrátili bez náhrady půdu, kterou získali v dobré víře podle kupní a darovací smlouvy, kterou svobodně uzavřeli při poskytnutí ekvivalentní náhrady, znamená nadměrné břemeno, které nelze ospravedlnit podle druhého odstavce článku 1 Protokolu č. 1.

Proto zde došlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

III. Aplikace článku 41 Úmluvy

75. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

1. Škoda
2. Stěžovatelé požadovali částku 12 833 000 českých korun, což znamená 442 517 EURO jako finanční škodu vyplývající z vyvlastnění jejich půdy. K této částce dospěli součtem utrpěné škody, to znamená tržní hodnoty půdy, která s poukazem na komparativní tabulku hodnoty pozemků členských států Evropské unie vyšla na 4 216 000 českých korun (145 379 EURO), a ušlého zisku vyplývajícího z jejich nemožnosti půdu obdělávat a ztráty na zemědělské produkci v letech 1993 až 2001, kterou odhadce, kterého si zvolili, ocenil na 7 050 086 českých korun, avšak stěžovatelé stanovili ve výši 8 617 000 českých korun (297 138 EURO) s odůvodněním, že půdu mohli obdělávat dalších deset let před odchodem do důchodu.
3. Pokud jde o morální újmu ve formě škody na jejich dobré pověsti mezi jejich sousedy, stěžovatelé uvedli, že nález porušení (Úmluvy) jim poskytne dostatečné spravedlivé zadostiučinění.
4. Vláda uvedla, že požadavek na náhradu finanční škody je nepodložený. Dále pak Vláda tvrdila, že příčinnou souvislost s údajnou finanční škodou může tvořit pouze porušení článku 1 Protokolu č. 1 a nikoliv porušení článku 6 § 1 Úmluvy. Vláda prohlásila, že stěžovatelé nepředložili žádný důkaz o povaze dotčené půdy, zejména pokud jde o její plochu, a napadla metodu, kterou užili při výpočtu jejich ztráty. Vláda rovněž připomněla, že neexistuje žádný expertní posudek na podporu tržní hodnoty půdy, kterou stěžovatelé uvedli a která se jeví jako vysoce nepravděpodobná. Pokud jde o ušlý zisk, Vláda prohlásila, že byl nesprávně kalkulován od roku 1993, když konečné vnitrostátní rozhodnutí bylo přijato až 29. února 1996.

Pokud jde o výši finanční škody, Vláda prohlásila, že by neměla být odvozena od hodnoty vyvlastněné půdy, nýbrž od výše náhrady, kterou měli stěžovatelé obdržet. Výše takovéto náhrady bude záviset na skutečných okolnostech jednotlivých případů a bude nižší než tržní hodnota půdy, pokud nebude nerozumná a zjevně nepřiměřená. V této souvislosti se Vláda odvolala na případ James a ostatní v. Spojené království (rozsudek ze dne 21. února 1986, Serie A č. 98, str. 36, § 54).

79. Pokud jde o požadavek na náhradu morální újmy, Vláda souhlasila se stěžovateli, že nález porušení (Úmluvy) jim poskytne dostatečné spravedlivé zadostiučinění.
80. Soud poznamenává, že požadavek na náhradu finanční škody se opírá o zabavení majetku. Je nesporné, že stěžovatelé utrpěli finanční škodu, která je přímo spojena s porušením článku 1 Protokolu č. 1.
81. Soud poznamenává, že jediný znalecký posudek, který má k dispozici, se týká ušlého zisku. Soud poznamenává, že strany použily velice odlišné metody výpočtu pro stanovení výše částky kompenzace.

Proto vycházejí ze zásady ekvity a ve světle své judikatury přiznává Soud stěžovatelům 50 000 EURO jako náhradu finanční škody. Tato částka bude převedena na České koruny kurzem aplikovatelným v den vyrovnání.

82. Shodně se stranami Soud konstatuje, že nález porušení Úmluvy je dostatečnou náhradou morální újmy stěžovatelů.
83. Náklady a výdaje
84. Stěžovatelé rovněž požadovali 63 510 českých korun (2190 EURO) jako náhradu nákladů a výdajů vynaložených před vnitrostátními soudy a 209 457 českých korun (7233 EURO) jako náhradu nákladů výdajů vynaložených před Komisí a Soudem. Tyto částky zahrnovaly nesmluvní poplatky jejich náhradních advokátů, vypočtené na základě vyhlášky č. 177/1996 Sb., která stanoví advokátní tarify, a na základě hodnoty daného majetku, spolu s náklady za překlady a za zprávu odhadce.
85. Vláda namítla, že částka požadovaná stěžovateli, je zcela neopodstatněná a značně přehnaná. Stěžovatelé nepředložili doklady k většině požadovaných nákladů a metoda použitá k výpočtu advokátních poplatků s odkazem na hodnotu daného majetku není věrohodná.
86. Ve světle důkazů, jež má k dispozici, a principů zakotvených v jeho judikatuře Soud rozhoduje na základě ekvity přiznává stěžovatelům 3000 EURO na úhradu jejich nákladů a výdajů.
87. Úroky z prodlení
88. Soud pokládá za vhodné, aby úroky z prodlení vycházely z marginální úrokové míry pro půjčky Evropské centrální banky, k níž by měly být připočteny tři procentní body.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy;
2. Potvrzuje, že byl porušen článek 1 Protokolu č. 1;
3. Potvrzuje, že nález výše uvedených porušení je sám o sobě dostatečným spravedlivým zadostiučiněním za morální újmu, kterou stěžovatelé utrpěli;
4. Potvrzuje,

(a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovatelům ve tříměsíční lhůtě ode dne, kdy se tento rozsudek stane konečným podle článku 44 § 2 Úmluvy, níže uvedené částky, které budou převedeny na národní měnu žalovaného státu kurzem aplikovatelným v den vyrovnání:

- (i) 50 000 EURO (padesát tisíc euro) jako náhradu finanční škody;
- (ii) 3000 EURO (tři tisíce euro) jako náhradu nákladů a výdajů;

(b) že po uplynutí výše uvedené tříměsíční lhůty až do vyrovnání budou splatné prosté úroky z výše uvedených částek podle sazby rovnající se marginální úrokové míře pro půjčky Evropské centrální banky, k níž budou připočteny tři procentní body;

5. Zamítá zbývající část požadavku na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno písemně dne 12. listopadu 2002 v souladu s ustanovením 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

1. DOLLÉOVÁ

tajemnice sekce

J.-P. COSTA

předseda

1) Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu - Přílohový sešit XXI/2000, Rozhodnutí ES o stížnosti č. 31107/96, str. 16.

1) Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu - Přílohový sešit XXX/2002, Rozhodnutí ES o stížnosti č. 25088/94, 28331/95 a 28443/95, str. 2.